

11. Μια έκθεση φωτογραφίας, χίλιες φωνές της συνείδησής μας¹

του Νίκου Χ. Σαμαρά Αρχιτέκτονα Μηχανικού ΕΜΠ, MSc, PhD.

Η έκθεση φωτογραφίας του Τάκη Τλούπα στη Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας, είναι αναμφισβήτητα μια ευτυχισμένη στιγμή για την πόλη, ενώ αποτελεί χρυσή ευκαιρία για την αναζήτηση της χαμένης μας ταυτότητας ως πόλη και ως κοινωνία. Ειδικότερα για την τοπική μας αρχιτεκτονική, αποτελεί μοναδικό υλικό τεκμηρίωσης, αλλά και φοβερό ντοκουμέντο της ολοκληρωτικής εξαφάνισης στοιχείων και αξιών της παράδοσής μας από τις σύγχρονες πόλεις μας. Η αναζήτηση στοιχείων της αρχιτεκτονικής μας παράδοσης, στη σύγχρονη πόλη, μόνο με μελαγχολία μπορεί να γεμίσει τον επισκέπτη της έκθεσης.

Στις μοναδικής καλλιτεχνικής αξίας φωτογραφίες του Τλούπα, στους οικισμούς της Πίνδου και του Πηλίου, αλλά και στην παλιά Λάρισα, δεσπόζει μια διώροφη μορφή κατοικίας, που εξυπηρετεί την καθημερινή ζωή και την εργασία στο σπίτι: την άνετη και ασφαλή διαβίωση της πολυμελούς οικογένειας και τις κοινωνικές της επαφές με την κοινότητα, στον όροφο, αλλά και την βιοτεχνική επεξεργασία και αποθήκευση του προϊόντος στο ισόγειο, που μένει γι' αυτό το λόγο, συνήθως, ελεύθερο. Στον όροφο, βρίσκονται τα δωμάτια ύπνου και διημέρευσης και τμήματά τους προεξέχουν, πάνω από το δρόμο, σύμφωνα με τους βυζαντινούς οικοδομικούς κανονισμούς για τους κλειστούς εξώστες. Αυτές οι προεξοχές ή "ξεπεταχτά", τα "σαχνισιά" ή "τεπέγκια", όπως τα λένε στο Μέτσοβο, συνήθως, είναι φτιαγμένα από "τσατμά" ή σπανίως εξ ολοκλήρου από ξύλο. Το ενδιαφέρον αυτό αρχιτεκτονικό στοιχείο, που διάρθρωνε τις όψεις των κτιρίων και παρείχε στους ενοίκους τη δυνατότητα λοξής θέας στο δρόμο, διατηρήθηκε στην

¹ Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "In & Out" της εφημερίδας "Ελευθερία", τ.201, 26/11/2009.

μεταπολεμική πολυκατοικία και επιβίωσε μέχρι και την δεκαετία του '70, σε εφαρμογή σχετικών διατάξεων των Γ.Ο.Κ. του 1955 και του 1973 που προέβλεπαν σχετική δυνατότητα κλειστών χώρων που να προβάλλουν σε πλάτος 0,40μ εκτός της οικοδομικής γραμμής. Αυτή η πρόβλεψη δεν διατηρήθηκε, δυστυχώς, στον Γ.Ο.Κ. του 1985.

Χαρακτηριστικά τα "σαχνισιά" της οικίας Γερολυμάτου, που σώζεται, σε κακή όμως κατάσταση, στην οδό Γ. Σεφέρη.

Χαρακτηριστικό τυπολογικό και μορφολογικό στοιχείο της παραδοσιακής μας αρχιτεκτονικής είναι επίσης το "χαγιάτι" ή "τσαρδάκι" ή "ηλιακός" ή "κρεββάτα", όπως λέγεται στην Ήπειρο και τη Μακεδονία, ή "λόντζα", όπως λέγεται στη Στερεά, το θεσσαλικό "ξάνωγο", ο βυζαντινός "δοξάτος", ημιυπαίθριος, δηλαδή, χώρος διημέρευσης στον όροφο, με προφανή πλεονεκτήματα, από κλιματολογική άποψη, τόσο κατά τους χειμερινούς, όσο και κατά τους θερινούς μήνες, και τυπολογική συγγένεια "προς τας οικίας της Πομπηίας και της Δήλου", αλλά και το βυζαντινό

Σε εφαρμογή των πολεοδομικών διατάξεων των ΓΟΚ του '55 και του '73 είχε χτισθεί η θρυλική πολυκατοικία του Παππά στη συμβολή των οδών Μανδηλαρά και Μεγ. Αλεξάνδρου, στην Τρίγωνη πλατεία, που, δυστυχώς, δεν υπάρχει πιά.

"μητροπολιτικόν μέγαρον του Μυστρά...". Στον Γ.Ο.Κ. του 1985 προβλέφθηκε η δυνατότητα κατασκευής ημιυπαίθριων χώρων, σε ποσοστό 40% της επιτρεπόμενης δόμησης, χωρίς να συνυπολογίζονται σ' αυτή. Η έλλειψη όμως ελέγχου, αλλά κυρίως η μη κατανόηση της ιδιαίτερης λειτουργικής, αισθητικής, αλλά και βιοκλιματικής αξίας τους, οδήγησαν σε καταστρατήγηση του μέτρου, με αποτέλεσμα να θεωρούνται, πλέον, από ιδιοκτήτες, μελετητές και κατασκευαστές, ως εκ προοιμίου "bonus" στον συντελεστή δόμησης. Άποψη την οποία σιωπηρά αποδέχεται και το κράτος, κάποτε αντιφάσκοντας, επιχειρώντας, προσφάτως, να τους φορολογήσει και να τους "τακτοποιήσει", αλλά χωρίς να τους νομιμοποιήσει και μονίμως εθελουφλώντας, προβαίνοντας σε επανειλημμένες μειώσεις του ποσοστού τους, από 40 σε 20 και τελικά σε 15% της δόμησης, ομολογώντας στην πράξη πως αδυνατεί να περιφρουρήσει την εφαρμογή ενός μέτρου που κατ' αρχήν θεωρεί σωστό και περιορίζεται στο να μειώνει, υποκριτικά, το ενδεχόμενο κακό.

Σπίτια στα Ταμπάκινα, με τις περικλειστές αυλές τους.

Άλλο τυπολογικό στοιχείο της παραδοσιακής μας αρχιτεκτονικής, αποτελεί ακόμη η κλειστή αυλή, στην οποία οδηγούμαστε από την δίφυλλη ξύλινη αυλόθυρα, που “προστατεύεται από μικρή δίρριχτη στέγη με αρκετή εξοχή”. Οι ιστορικοί και κοινωνικοπολιτιστικοί παράγοντες, που υπαγόρευαν την μορφή αυτή, όπως η ανάγκη της άμυνας, η θέση της γυναίκας στην κοινωνία, η ανάγκη για ιδιωτικότητα και σε όποιο βαθμό καθένας από αυτούς την καθόρισαν, είναι ενδιαφέροντα ζητήματα για περαιτέρω μελέτη. Αυτή η εσωστρεφής αρχιτεκτονική, συγκέντρωνε, όμως εκτός των άλλων και σαφή πλεονεκτήματα, από κλιματική άποψη. Η κλειστή αυλή φαίνεται να έχει εν μέρει μόνον δυνατότητα αναβίωσης και μόνο στα σχετικώς μεγάλα σύγχρονα συγκροτήματα κατοικιών, παρ’ όλο που ο Γ.Ο.Κ. του 1985, προβλέπει σαφώς τη δυνατότητα κατασκευής της εξαιρώντας την επιφάνειά της τόσο από την κάλυψη όσο και από τη δόμηση, όμως το μικρό μέγεθος της έγγειας αστικής ιδιοκτησίας καθιστά την πραγματοποίησή της ανέφικτη.

Όλες οι φωτογραφίες του άρθρου είναι του Τάκη Τλούπα.